

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

ТРУДНОЩІ В РОБОТІ СОЦІОЛОГА В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ГЛИБИННОГО ІНТЕРВ'Ю

Гайналь Т.О.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

DIFFICULTIES IN THE WORK OF SOCIOLOGIST DURING THE CONDUCTING OF IN-DEPTH INTERVIEW

Hainal T.O.

*Philosophy Ph. D.,
Associate Professor of Philosophy,
Sociology and Religious Studies Department,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Анотація

Розглянуто труднощі організації та проведення глибинного інтерв'ю на різних його етапах (підготовчий, польовий, узагальнення, обробки та презентації даних). Запропоновано шляхи подолання та уникнення можливих помилок у роботі соціолога в умовах проведення глибинного інтерв'ю.

Abstract

Difficulties of organization and conducting of in-depth interview on different stages (preparing, field-stage, generalization, data analyzing and reporting) have regarded. The ways of overcoming and avoiding of possible mistakes in the sociologist's work during the conducting of in-depth interview have suggested.

Ключові слова: глибинне інтерв'ю, інтерв'юер, респондент, соціологічне дослідження, аналіз даних, триангуляція.

Keywords: in-depth interview, interviewer, respondent, sociological research, data analysis, triangulation.

Якісні методи в соціології часто розглядаються як розвідувальні, такі, які передують масштабним кількісним дослідженням. Тому сприймаються, скоріше, як інструментальні, менш інформативні та об'єктивні. Це зумовлено, перед усім, розумінням значної залежності процедури проведення якісних досліджень від особистості дослідника та фактору суб'єктивізму.

Водночас ці методи в сучасній соціології все частіше тлумачать як самодостатні для діагностики соціальних явищ та процесів, такі, що дають інформацію (мотиви, переконання, спогади та ін.), яку не можливо отримати, застосовуючи кількісні методи. Це досягається, перш за все, безпосереднім контактом дослідника з особистістю – об'єктом дослідження. Зокрема, глибинне інтерв'ю як метод є невимушеною бесідою двох осіб, одна з яких (професійний дослідник) виступає у ролі рівноправного співрозмовника. Така процедура проведення дослідження має і свої переваги, і труднощі, які слід здолати.

Труднощі умовно можна поділити на групи, прив'язавши їх до етапів проведення глибинного інтерв'ю (підготовка до інтерв'ю, власне інтерв'ю, обробка, узагальнення та презентація даних) та учасників інтерв'ю.

На *підготовчому етапі* основні труднощі зумовлені, по-перше, пошуком та вибором респондента, що задовольняв би умови вибірки та дослідницькі завдання. По-друге, підготовкою стратегії та інструментарію для проведення інтерв'ю. Вибір проблеми дослідження варто починати з моніторингу того, що вже досліджено в цьому напрямку та що обминалося. І не забувати про те, що проблема має бути актуальною. Крім того, соціолог мусить визначитися й дослідницькими питаннями, на які хоче мати відповідь, метою та загальним підходом до дослідження.

Зазвичай основне питання спрямоване на вивчення дій та процесів, воно підказує визначення дослідницької ситуації: події, які треба вивчити; джерела інформації; дії людей та хто стане учасником дослідження.

Слід пам'ятати, що запитальник у випадку глибинного інтерв'ю має бути орієнтованим на респондента. Саме він задає перелік тем, які мають бути розкриті, залишаючи на розгляд дослідника лише форму постановки питання. Процес спрямований на респондента, містить повернення і розмови, що виводять на певну тему. Форма питань залежить від суджень респондента, умов інтерв'ю. Однією з труднощів є те, що попри враження, що інтерв'ю «веде» за собою респондент, слід пам'ятати, що воно має дослідницькі завдання й основним актором ситуації є дослідник, який ними керується.

Щодо вибору респондента. Серед респондентів слід розрізняти такі типи: типовий представник, маргінал, екстремальний, «видатні особистості». Найкращий респондент той, який розповідає про своє життя вперше. Слід звернути увагу на: а) здатність людини до саморефлексії як уміння не просто послідовно розповісти про факти своєї біографії, а й роздумувати про них і своє відношення до них (storyteller); б) вміння виділити «я» з сукупного «ми» [див. 1; 2].

Ситуація інтерв'ю та її успішність залежать від майстерності інтерв'юера. Перш за все, має бути встановлена довіра та дружнє ставлення між інтерв'юером та респондентом, що, водночас, може бути і причиною

проблем. Не слід допускати панібратства, загравання чи підігравання респонденту. Слід також пам'ятати про етичний та юридичний аспекти інтерв'ю. Зважаючи на те, що інтерв'юер матиме доступ до особистої інформації респондента, останньому мають бути забезпечені умови її нерозголошення, крім форми узагальнених даних. Погоджуючись на інтерв'ю, респондент дає згоду на використання даних про себе з дослідницькою метою.

Складною технічною перешкодою є неможливість використовувати в ході інтерв'ю диктофонний запис, що ускладнить запис даних по пам'яті після проведення інтерв'ю.

В ході інтерв'ю дослідник сам обирає послідовність запитань, орієнтуючись на отриману інформацію та респондента (від легших – до складніших, від цікавих – до нудних та ін.). Респонденту має бути цікаво відповідати, питання мають викликати в нього реакцію, примушувати задуматися, а не відповідати односкладово «так» чи «ні». Водночас вони мають бути відкритими, нейтральними та зрозумілими. Не слід зловживати питанням «чому?», щоб не створювати враження розпитування.

Досліднику варто слідкувати за хронометражем інтерв'ю. Не слід перевтомлювати респондента, щоб не відлякати його, особливо, якщо розраховують на повторну зустріч. В умовах надто балакучого респондента, який віддаляється від теми, можна і потрібно вербальними чи невербальними засобами повернути його до розгляду основних аспектів інтерв'ю.

В ситуації інтерв'ю дослідник виконує ще й психотерапевтичну функцію, тому що спогади та роздуми респондента не можуть залишити соціолога байдужим. Безумовно, останній не може і не повинен вирішити життєві труднощі респондента, проте може йому співчувати, співпереживати та виявляти щирий інтерес. Однак, не слід хибно думати, що з будь-якою позицією респондента слід погоджуватися (наприклад, «На Вашому місці я б, напевно, зробив так само, хоча це і не правильно»).

Крім всього іншого, інтерв'ю буде успішним, по-перше, якщо ми дотримуватимемося обраної стратегії; по-друге, ми продумаємо та оберемо найбільш вдале місце та час його проведення для респондента; по-третє, дотримаємося всіх процедурних та технічних моментів.

Звичайно, робота в «полі» важлива, але для завершення стратегії дослідження та досягнення дослідницьких завдань, необхідно опрацювати отриману первинну інформацію та фахово презентувати узагальнені дані. Тому труднощі можуть зустрітися нам і на завершальному етапі проведення дослідження в ході підготовки транскрипту, звіту та інших форм роботи.

Слід пам'ятати, що зібрана первинна інформація має адекватно відтворювати висловлювання респондента (паузи, інтонації, емоційні сполучники, діалектизми, особливості вимови та ін.). Досліднику не можна нехтувати фіксацією під час польового етапу своїх коротких коментарів, вражень, питань для уточнення, які будуть задані при повторній зустрічі. В роботі з транскриптом слід ретельно підібрати одиниці аналізу та кодування.

Перше рішення, яке слід прийняти про аналізі інтерв'ю, полягає в тому, чи починати з аналізу одного випадку, чи порівнювати випадки один із одним. В першому випадку необхідно буде провести дослідження для кожного респондента чи кожної одиниці дослідження (тобто, кожного критичного випадку, кожної групи і т.д.). У другому випадку необхідно буде: а) групувати відповіді на одні й ті самі питання, які отримані від різних людей; б) аналізувати різні точки зору на одні й ті ж проблеми. Такий перехресний аналіз ряду випадків чи фрагментів інтерв'ю, що присвячені одним і тим самим питанням, можна зробити достатньо легко, якщо використовувалися стандартизовані відкриті інтерв'ю. У випадку групового інтерв'ю це не можливо, не зважаючи на те, що можуть з'являтися схожі відповіді на деякі питання. Ці дві стратегії не є взаємовиключні, але починати варто з однієї.

Складання звіту проведення дослідження теж потребує особливої уваги: слід повернутися до дослідницьких питань, описати їх, дати аналіз та інтерпретацію. Звіт слід написати так, щоб він легко читався та був зрозумілим, вразив читача зібраними даними. Звіт не може бути лише описом, він мусить містити критичні судження. Дослідникам важко при написанні звіту, оскільки значна частина зібраного матеріалу так до нього і не потрапить. Опис, який міститиметься все ж у звіті має балансувати між аналізом та інтерпретацією.

І ще один важливий момент. Не зважаючи на те, що глибинне інтерв'ю – якісний метод, воно теж потребує надійності результатів. Досліднику, задля уникнення помилок, слід пам'ятати, що питання надійності залежить від двох факторів: 1) строгої техніки і методів збору якісних даних, які ретельно аналізуються, з увагою до питань валідності, надійності та триангуляції; 2) надійності дослідника (його тренуваності, статусу та досвіду).

Для покращення якості аналізу слід застосовувати техніки:

1. Повнота аналізу: перевірка конкуруючих пояснень через пошук даних, які б не відкидали їх, а давали альтернативні пояснення. В тексті звіту важливо відзначити, що альтернативи розглядалися та «перевірялися». Наприклад, у двох респондентів різні бачення однієї події, або один респондент по-різному тлумачить одне й те саме. Не слід нехтувати також розглядом винятків.

2. Триангуляція – перехресна інтерпретація певного фрагмента, випадку, трьома дослідниками, які працюють в команді [2; 192].

Соціологи використовують чотири типи триангуляції: 1) методична – перевірка стійкості результатів, які отримані різними методами (комбінувати кількісні та якісні); 2) триангуляція джерел – перевірка стійкості джерел даних в умовах використання одного й того ж методу (залучати інформацію різної «давності» та отриманої в різні способи); 3) триангуляція аналітиків – залучення кількох аналітиків, які працюють незалежно один від одного для обробки даних, а потім порівняти результати їхньої роботи; 4)

теоретична триангуляція – використання кількох теорій для інтерпретації даних.

Безумовно, вказаний перелік труднощів та можливих способів їхнього подолання не є вичерпними. Досліднику варто продумувати стратегію, мету та дослідницькі завдання на початковому етапі, щоб мати запустити процес дослідження. Пам'ятати, що польовий етап може вносити корективи в заплановане. І, що не менш важливо, варто якісно представити результати дослідження.

Список використаної літератури

1. Белановский С.А. Глубокое интервью: Учебное пособие / С.А. Белановский. – М.: Никколо Медиа, 2001. – 320 с.
2. Семенова В.В. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию / В.В. Семенова. – М.: Добросвет, 1998. – 292 с.

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В 1914-1915 рр.: ІСТОРИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Кучера І.В.

*кандидат історичних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

MIGRATION PROCESSES OF THE EASTERN GALICHTYN PEOPLE IN 1914-1915: HISTORICAL AND SOCIOLOGICAL ANALYSIS

Kuchera I.V.

*candidate of historical sciences, associate professor
Precarpathian National University
the name of Vasyl Stefanyk*

Анотація

Розглянуто фактори та мотиви міграції населення Східної Галичини в роки Першої світової війни. Проаналізовано соціальні проблеми, породжені міграційними процесами. Висвітлено ставлення російського уряду до українських емігрантів.

Abstract

The factors and motives of migration of the population of Eastern Galicia during the years of the First World War are considered. The social problems generated by migration processes are analyzed. The attitude of the Russian government towards Ukrainian emigrants is highlighted.